

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, 10 października 2003 r.

36216

RPO-445475-II/03/PS

Pan
Grzegorz Kurczuk
Minister Sprawiedliwości –
Prokurator Generalny

Szanowny Panie Ministrze,

W związku z wnioskiem Komitetu Helsińskiego podjąłem problem niedopuszczalności drogi sądowej dla dochodzenia przez biegłego wynagrodzenia za opinię wydaną na zlecenie prokuratora w postępowaniu przygotowawczym.

W kwestii wynagradzania biegłego za wydaną opinię zarówno w postępowaniu cywilnym jak i karnym obowiązują przepisy dekretu z 26 października 1950 r. o należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym (Dz.U. nr 49, poz. 445) oraz wydane na jego podstawie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 1975 r. w sprawie kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych w postępowaniu sądowym (Dz.U. nr 46, poz. 254 z późniejszymi zmianami).

W postępowaniu cywilnym przepis art. 394 § 1 pkt 9 Kpc wyraźnie przewiduje prawo biegłego do złożenia zażalenia na postanowienie sądu w przedmiocie wynagrodzenia za wydaną opinię.

W postępowaniu karnym, na etapie sądowym, pomimo braku wyraźnego uregulowania tej kwestii w przepisach, za możliwością złożenia zażalenia przez biegłego na postanowienie w przedmiocie wynagrodzenia za opinię opowiedział się

Sąd Najwyższy w zachowującej aktualność uchwale 7 sędziów z dnia 15 maja 1975 r. (VI.KZP.9/75), wywodząc taką możliwość z art. 409 i 588 Kpk z 1969 r. (obecnie odpowiednio art. 459 i 626 § 3 Kpk).

W zakresie zatem postępowania cywilnego i postępowania karnego -sądowego nie ulega wątpliwości istnienie drogi sądowej dla dochodzenia roszczeń przez biegłego,

skoro jego środki odwoławcze od postanowienia w przedmiocie wynagrodzenia za opinię są rozpatrywane przez sąd drugiej instancji.

Sytuacja w postępowaniu przygotowawczym jest jednak odmienna. Prawo biegłego do złożenia zażalenia na postanowienie prokuratora w przedmiocie wynagrodzenia za sporządzoną opinię przysługuje na podstawie art. 302 § 1 Kpk. Zażalenie takie rozpoznaje prokurator nadrzędny - zgodnie z uregulowaniami zawartymi w art. 465 § 2 Kpk w zw. z art. 459 Kpk.

Możliwość dochodzenia przez biegłego powołanego przez prokuratora swych roszczeń na drodze sądowej została zakwestionowana przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 28 listopada 1974 r. (sygn. III.CZP 76/74, OSNC 1975, nr 7-8, poz. 108), w której stwierdził, iż „Roszczenia biegłego o wynagrodzenie za sporządzenie na zlecenie prokuratora w postępowaniu przygotowawczym opinii nie podlega rozpoznaniu w drodze powództwa cywilnego”.

Pogląd ten został podtrzymany przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28 maja 1997 r. (sygn. III.CKU.24/97), którym to postanowieniem Sąd Najwyższy oddalił kasację Rzecznika Praw Obywatelskich wniesioną w interesie powoda -biegłego sądowego - od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Lublinie z dnia 3 października 1996 r. (sygn. I.C.175/96) między innymi w części odrzucającej powództwo o zasądzenie od Skarbu Państwa - Prokuratury Okręgowej w Lublinie nie zapłaconego wynagrodzenia za sporządzoną opinię z zakresu księgowości. W kasacji tej Rzecznik podniósł między innymi, iż orzeczenie to stanowi naruszenie prawa do sądu wynikającego z art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. W postanowieniu tym Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż „Stosunek prawny, łączący sąd lub organ ścigania z biegłym nie jest stosunkiem równoprawnych podmiotów, jak to ma miejsce w stosunku cywilnoprawnym. Stosunek ten wykazuje natomiast cechy nadrzędności sądu i podległości biegłego, gdyż zadanie biegłego jest jednostronnie wyznaczone - przez organ, który go powołał i przez niego jest kontrolowane”. Uzasadniając to postanowienie Sąd Najwyższy powołał orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 kwietnia 1989 r. (sygn. Uw. 9/88.OTK 1989 s. 176). W orzeczeniu tym Trybunał podkreślił, iż istotą stosunku cywilnoprawnego sensu largo jest równouprawnienie podmiotów tego stosunku; „Jeżeli choćby jeden z nich uzyskuje pozycje organu działającego z mocy swej władzy zwierzchniej, to stosunek taki nie jest stosunkiem cywilnoprawnym.”

W uzasadnieniu tym Sąd Najwyższy stwierdził także, iż prawo do ochrony sądowej wynikające z powołanych przez Rzecznika uregulowań konwencji międzynarodowych obejmuje swym zakresem sprawy o wynagrodzenie za wykonaną pracę w szerokim znaczeniu tego słowa, a więc i za pracę wykonaną przez biegłego. Jednakże wobec faktu, iż prawo wewnętrzne nie przyznawało w tym zakresie ochrony sądowej, stwierdzenie powyższe nie mogło mieć wpływu na orzeczenie Sądu

Najwyższego w tej sprawie z uwagi na obowiązujący wówczas stan prawny -sprawa była rozpatrywana przed wejściem w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.

Po wejściu w życie Konstytucji z 1997 r. sytuacja uległa zmianie - a to wobec jednoznacznego brzmienia art. 87 oraz art. 91 ust. 2 Konstytucji.

W tej sytuacji należy wskazać na utrwalone w orzecznictwie Trybunału Praw Człowieka szerokie rozumienie pojęcia „praw i obowiązków o charakterze cywilnym”, o którym wspomina art. 6 ust. 1 Konwencji.

Trybunał stwierdził między innymi:

- „Pojęcie praw i obowiązków o charakterze cywilnym jest koncepcją autonomiczną, którą należy interpretować niezależnie od prawa wewnętrznego Stron. Jednak ogólne zasady tego prawa należy uwzględniać” (decyzja w sprawie Le Compte przeciwko Belgii z dnia 6 października 1976 r. skarga nr 6878/75)

- „Artykuł 6 ust. 1 Konwencji stosuje się jeśli roszczenie jest z natury „pieniężne” i wynika z naruszenia praw mających również ten charakter, niezależnie od źródła sprawy oraz jurysdykcji sądu administracyjnego (orzeczenie w sprawie Editions Periscope przeciwko Francji z 16 marca 1982 r. A.234-B).

Należy podkreślić, iż za szerokim rozumieniem zakresu pojęcia „sprawy cywilnej” opowiedział się także Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 10 lipca 2000 r. (sygn. Sk 12/99), uznając, iż art. 1 Kpc - rozumiany w ten sposób, iż w zakresie pojęcia „sprawa cywilna” nie mogą się mieścić roszczenia dotyczące zobowiązań pieniężnych, których źródło stanowi decyzja administracyjna - jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Podkreślił przy tym -podzielając pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uzasadnieniu postanowienia z dnia 6 kwietnia 2000 r. (II.CKN.285/00) - iż wszelkie wątpliwości co do dopuszczalności drogi sądowej powinny być rozstrzygane przy założeniu konstytucyjnego domniemania prawa do sądu.

W mojej ocenie, zważywszy na cytowane orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego problemem w omawianej kwestii nie jest brak odpowiednich przepisów, lecz interpretowanie obowiązujących uregulowań w zgodzie z postanowieniami Konstytucji RP.

Przedstawiając powyższe spostrzeżenia uprzejmie proszę Pana Ministra o poinformowanie, jaka jest obecnie praktyka w zakresie rozpatrywania powództw biegłych, dotyczących wynagrodzeń za opinie sporządzane na potrzeby postępowania przygotowawczego i zajęcie stanowiska w omówionej sprawie.

Z wyrazami szacunku

/-/